

TIEDONHALLINTAMALLI

Utajärven kunta

Sisällys

1. Johdanto	2
2. Tiedonhallintamallin rakenne ja sisältö.....	2
2.1. Toimintaprosessit.....	3
2.2. Tietovarannot ja tietoaineistot	3
2.3. Tietojärjestelmät ja niiden väliset yhteydet	3
2.4. Tietoturvallisuustoimenpiteet.....	4
3. Muutosvaikutusten arviointi	4
4. Asiakirjajulkisuuskuvaukset.....	5

1. Johdanto

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta 906/2019 2 §: Tiedonhallinnalla tarkoitetaan viranomaisen tehtävien hoidossa tai sen muussa toiminnassa syntyviin tarpeisiin perustuvia toimia ja tietoturvaluustoimenpiteitä viranomaisen tietoaineistojen, niiden käsittelyvaiheiden ja tietoaineistoihin sisältyvien tietojen hallinnoimiseksi riippumatta tietoaineistojen tallentamistavasta ja muista käsittelytavoista.

Tiedonhallintalaissa (906/2019) on säädetty tiedonhallintayksikön velvollisuudeksi laatia ja ylläpitää tiedonhallintamallia, sekä veloitettiin tiedonhallintayksikön johto määrittelemään tiedonhallinnan vastuut. Utajärven kunta on tiedonhallintalaissa tarkoitettu tiedonhallintayksikkö.

Tiedonhallintamalli on kuvaus tiedonhallintayksikössä toimivien viranomaisten tehtävien hoidossa toteutettavasta tiedonhallinnasta. Tiedonhallintamalli on laadittava ja ylläpidettävä palvelujen, asiankäsittelyn ja tietoaineistojen hallinnan suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Tiedonhallintamallin avulla:

- toteutetaan tiedonsaantia koskevia oikeuksia ja rajoituksia,
- vähennetään moninkertaista tietojenkeruuta,
- toteutetaan tietojärjestelmien ja tietovarantojen yhteen toimivuutta, sekä
- ylläpidetään tietoturvaluusta.

Tiedonhallintamallin laadinta ei ole kertaluontoinen kuvausveloite, vaan tiedonhallintamallia on ylläpidettävä aina, kun tiedonhallintayksikön tiedonhallinnassa tapahtuu muutoksia, jotka vaikuttavat sen sisältöön. Tiedonhallintamalli on luonteeltaan tiedonhallintayksikön oma sisäinen määräys siitä, miten tiedonhallinta ja tietojenkäsittely on toteutettava tiedonhallintamallin mukaisesti käsiteltäessä tietoaineistoja. Tiedonhallinnan ja tiedonhallintamallin ylläpitovastuu on tiedonhallintayksiköllä ja sen viranomaisilla. Vastuuta ei voi ulkoistaa yksityiselle taholle.

2. Tiedonhallintamallin rakenne ja sisältö

Tiedonhallintamalliin on tiedonhallintalain 5 §:n 2 momentin mukaan sisällettävä vähintään tiedot:

- toimintaprosesseista,
- tietovarannoista,
- tietoaineistoista,
- tietojärjestelmistä ja
- tietoturvaluustoimenpiteistä.

Utajärven kunnan tiedonhallintamalli on suunniteltu ja laadittu tiedonhallintalautakunnan antaman suosituksen mukaisesti. Suosituksen mukaan tiedonhallintamalli voi olla kooste tai yhteenveto, johon tiedonhallintaa kuvaavat tarkemmin määrittelevät kuvaukset kootaan viitteinä tai liitteinä. Utajärven kunnan tiedonhallintamallin muodostavat yhdessä:

1. kokonaisarkkitehtuurin hallintaan käytettävässä Arter ARC-järjestelmässä ylläpidettävät toiminnan, tiedon, tietojärjestelmien ja tietoturvaluuden kuvaukset, sekä
2. Utajärven kunnan tiedonohjaussuunnitelma ja arkistoinnin toimintaohjeet.

Arter ARC-järjestelmään laadittujen kuvausten lähtökohtana on, että kuvaustason tulee olla sellainen, että siitä saadaan mahdollisimman paljon hyötyä tiedonhallinnan ja organisaation toiminnan kehittämiseen. Tämän vuoksi kuvauksiin on kerätty mahdollisuuksien mukaan tietoja laajemmin, kuin mitä lainsäädäntö edellyttää.

Tiedonhallintamallin kokonaisuudesta, kuvauksen linjavedoista ja ylläpidosta vastaa Utajärven kunnan tietohallintopäällikkö yhdessä toimialajohdon kanssa. Tiedonhallintamalliin sisältyvän tiedonohjaussuunnitelman laatimisen ja ylläpidon osalta vastuussa on tietohallintosihtööri.

2.1. Toimintaprosessit

Tiedonhallintamalliin kuvattavat toimintaprosessit muodostuvat viranomaisten tehtävistä ja niihin liittyvien palvelujen toteuttamisesta. Tiedonhallintalaissa *toimintaprosessilla tarkoitetaan viranomaisen asiankäsitely- tai palveluprosessia*. Toimintaprosessien kuvaaminen antaa tiedonhallintayksikölle kokonaiskuvan siitä, missä ja miten viranomaisten tieto muodostuu ja miten sitä käsitellään. Utajärven kunnan tiedonhallintamalliin kuvataan toimintaprosesseista:

- kuvaava nimi ja tarkoitus,
- prosessista vastaava viranomainen sekä
- prosessin sidokset muihin prosesseihin.

Utajärven kunnan toimintaprosessit pohjaavat kunnan palveluihin ydinprosessien osalta, sekä kuntien johtamisen viitearkkitehtuurin mukaisiin ohjaus- ja tukiprosesseihin. Tiedonhallintamalliin kuvatut prosessit pidetään ylätasoisina toimintamallikuvauksina, jotta tiedonhallinnasta saadaan muodostettua kokonaiskuva. Prosessikuvauksia voidaan tarpeen mukaan täydentää prosessinkulku- ja työnkulkutasoilla.

2.2. Tietovarannot ja tietoaineistot

Tietovarannolla tarkoitetaan viranomaisen tehtävien hoidossa tai muussa toiminnassa käytettäviä tietoaineistoja sisältävää kokonaisuutta, jota käsitellään tietojärjestelmien avulla tai manuaalisesti. Tietoaineistolla tarkoitetaan asiakirjoista ja muista vastaavista tiedosta muodostuvaa tiettyyn viranomaisen tehtävään tai palveluun liittyvää tietokokonaisuutta. Prosessien käyttämä, keräämä ja tuottama tieto muodostuu tai kertyy tietovarantoihin, joita tiedonhallintayksikkö hallinnoi.

Utajärven kunnan tiedonhallintamallin tietovarannot ja tietoaineistot kuvataan Arter ARC-järjestelmään, ja näitä kuvauksia täydentävät Utajärven kunnan tiedonohjaussuunnitelma ja arkistoinnin toimintaohjeet. ARC-järjestelmään kuvataan tiedot:

- tietovarannon käyttötarkoituksesta,
- tietovarannon vastaavasta viranomaisesta,
- tietovarantoon sisältyvistä tietoaineistoista ja
- tietojen luovutuskohteista.

Utajärven kunnan tiedonohjaussuunnitelmaan sisältyy tietoaineistojen tarkemmat tiedot mm. tieto tietoaineistojen säilytysajoista, arkistoon siirtämisestä, arkistointitavasta ja arkistopaikasta tai tuhoamisesta.

2.3. Tietojärjestelmät ja niiden väliset yhteydet

Tietojärjestelmän käsite tiedonhallintalaissa on kattava: *tietojärjestelmällä tarkoitetaan tietojenkäsittelylaitteista, ohjelmistoista ja muusta tietojenkäsittelystä koostuvaa kokonaisjärjestelyä.* Tietojärjestelmät kuvataan tiedonhallintamallissa, jotta voidaan tunnistaa ja kuvata myös tietojärjestelmien ylläpitoon liittyvät vastuut ja tuotantorakenteet. Tietojärjestelmien kuvaamisella edistetään tietojärjestelmien yhteentoimivuutta ja kehittämistä, sekä tietoturvallisuuteen liittyvien velvoitteiden ja julkisuusperiaatteen toteutumista. Tietojärjestelmien osalta Utajärven kunnan tiedonhallintamalliin kuvataan:

- tietojärjestelmän nimike ja käyttötarkoitus,
- tietojärjestelmästä vastaava viranomaisen,
- tietojärjestelmän vastuutoimiala, omistaja ja ylläpidon vastuut sekä
- tietojärjestelmän liittymät muihin tietojärjestelmiin ja liittymissä käytettävät tiedonsiirtotavat.

2.4. Tietoturvaluustoimenpiteet

Tietoturvaluustoimenpiteillä tarkoitetaan tietoaineistojen saatavuutta, eheyttä ja luottamuksellisuutta varmistavia hallinnollisia, toiminnallisia ja teknisiä toimenpiteitä. Tietoturvaluustoimenpiteiden kuvaamisen tavoitteena on, että viranomaiset suunnittelevat ennakkoon, millä tavoin tietoturvaluus toteutetaan ja mitä menettelyitä tietojenkäsittelyyn, tietojärjestelmien ja tietoaineistojen turvaamiseksi on toteutettu tai aiotaan toteuttaa, ja miten ne ovat vastuutettu. Tiedonhallinnassa tulee noudattaa tiedonhallintalain 4 luvussa määriteltyjä tietoturvaluuden vähimmäisvaatimuksia. Henkilötietojen käsittelyn osalta tulee lisäksi noudattaa tietosuojasetuksen vaatimuksia (EU 2016/679).

Utajärven kunnan tietoturvaluustoimenpiteisiin sisältyvät kunnan toimintamallit, ohjeet ja kuvaukset, joilla tietoturvalu hallitaan ja ylläpidetään. Arter ARC-järjestelmään kuvatut tietoturvaluustoimenpiteet muodostavat Utajärven kunnan tietoturvaluuden hallintamallin.

Tietoturvan ja tietosuojan periaatteet, vastuut ja tehtäväjako sekä rekisterinpitäjien edustajien ja tietosuojavastaavien nimeäminen on määritelty kunnanhallituksen hyväksymässä tietosuoja- ja tietoturvalu politiikassa.

3. Muutosvaikutusten arviointi

Tiedonhallintalain 5 §:n 3 momentissa säädetään muutosvaikutusten arvioinnista. Tiedonhallintalain vaatimuksella muutosvaikutusten arvioinnista vahvistetaan muutostilanteiden taloudellisten ja toiminnallisten riskien ennakoimista, muutosten ohjauksen tehokkuutta sekä pyritään edistämään yhteentoimivuuden, tietoturvaluuden toteutumista ja investointien kannattavuutta.

Suunniteltaessa tiedonhallintamallin sisältöön vaikuttavia olennaisia hallinnollisia tai toiminnallisia uudistuksia, tai tietojärjestelmän käyttöönottoa tiedonhallintayksikössä on arvioitava näihin kohdistuvat muutokset ja niiden vaikutukset suhteessa tiedonhallinnan vastuisiin sekä tiedonhallintalaissa säädettyihin:

- tietoturvaluusvaatimuksiin ja -toimenpiteisiin,
- tietoaineistojen muodostumista ja luovutustapaa koskeviin vaatimuksiin,
- asianhallinnan ja palvelujen tiedonhallinnan vaatimuksiin sekä
- muualla laissa säädettyihin asiakirjojen julkisuuteen, salassapitoon, suojaan ja tiedonsaantioikeuksiin.

Lisäksi muutosvaikutusten arvioinnissa on otettava huomioon tietovarantojen yhteentoimivuus sekä niiden hyödynnettävyys tietoaineistoja muodostettaessa ja käytettäessä. Tiedonhallintamalli ja sen sisältämät kuvaukset toimivat nykytilan informaatiopohjana muutoksia suunniteltaessa ja kohdennettaessa.

Muutosvaikutusten arviointi voi lähteä kunnan sisäisestä uudistustarpeesta tai se voi tulla ulkoapäin esimerkiksi lainsäädännöllisenä muutoksena. Arvioinnin perusteella Utajärven kunnan on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin tiedonhallintamallin muuttamiseksi ja muutosten toimeenpanemiseksi.

Muutosvaikutusten arvioinnin toteuttamisesta vastaa tietohallintopäällikkö. Toimialajohdon vastuulla on tuoda esille tiedonhallintaan vaikuttavat, kunnan toimintaa koskevat muutokset tai uudistukset, sekä suunnitellut tietojärjestelmien käyttöönotot, jotta vaikutusten arviointi pystytään asianmukaisesti toteuttamaan.

4. Asiakirjajulkisuuskuvaus

Tiedonhallintalaissa säädetään tiedonhallintayksikön velvollisuudesta ylläpitää kuvausta sen hallinnoimista tietovarannoista ja asiarekisteristä. Kuvaukseen tehdään asiakirjajulkisuuden toteuttamiseksi ja sen tarkoitus on auttaa kansalaista kohdistamaan tietopyyntönsä. Asiakirjajulkisuuskuvausten laadinnassa hyödynnetään tiedonhallintamallia ja erityisesti sen tietovaranto- ja tietojärjestelmäkuvausta. Utajärven kunnan asiakirjajulkisuuskuvaukseen sisällytetään tiedot:

- tietojärjestelmistä, jotka sisältävät asiarekisteriin kuuluvia tai palvelujen tiedonhallintaan kuuluvia tietoja.
- asiarekisterin tai tietojärjestelmän sisältämien tietojen antamisesta päättävästä viranomaisesta ja sen yhteystiedoista tiedonsaantia koskevan pyynnön esittämiseksi.
- tietojärjestelmien sisältämistä tietoaineistoista tietoryhmittäin.
- hakutekijöistä, joilla asiakirjoja on mahdollista hakea teknisesti viranomaisen asiarekisteristä tai tietojärjestelmistä.
- tietoaineistojen saatavuudesta avoimesti teknisen rajapinnan avulla.

Asiakirjajulkisuuskuvaus tehdään palvelemaan kansalaisen tarpeita, joten sen laadinnassa kiinnitetään huomioita tiedon selkeyteen ja ymmärrettävyyteen kansalaisen näkökulmasta. Kuvaukset julkaistaan Utajärven kunnan verkkosivustolla ja sen on täytettävä teknisen saavutettavuuden kriteerit. Asiakirjajulkisuuskuvausten laatimisesta, ylläpitämisestä ja julkaisusta vastaa tietohallintosihteeri.